

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

2022 M. LAPKRIČIO 14 D.

KONFERENCIJA

**MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA: ŠIANDIEN, RYTOJ IR
PORYT**

PRANEŠIMAS

**KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI
BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE
NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ**

Algirdas Astrauskas – Mykolo Romerio universitetas, Viešojo
administravimo institutas

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **PRANEŠIMAS: KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ**
- **Tikslai:**
- 1. Iš(si)aiškinti, kas yra *mažoji vietos savivalda*, kokie yra *mažosios vietos savivaldos* subjektai
- 2. Informuoti, kada (laikotarpiu nuo 1990 m. iki šių dienų) Lietuvoje „atsirado“ *mažoji vietos savivalda* (*mažosios vietos savivaldos* subjektai), kokius etapus ji (jie) praėjo ir kokie pokyčiai numatyti nuo 2023 04 01
- 3. Suformuluoti klausimus dėl kurių tikslinga diskutuoti, siekiant toliau tobulinti *mažąją vietos savivaldą Lietuvoje* artimiausiu laikotarpiu

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

1. Kas yra *mažoji vietos savivalda* ir kokia yra *mažosios vietos savivaldos* (subjektų) sudėtis

Mažosios vietos savivaldos sąvoką (pavadinimą ir turinį) sukūrė politikas ir mokslininkas.

Ši nauja sąvoka dar nėra plačiai žinoma.

Sąvokos kūrėjų nuomone, jos apibrėžtis galėtų būti tokia:

Mažoji vietos savivalda – tai **visuma tam tikrais ryšiais susietų subjektų (darinių)**, kurie yra sudaromi ar susidaro, kai vietos savivaldybėje yra vykdoma vidinė decentralizacija ar / ir valstybės teritorijos administracinio vieneto bendruomenei Konstitucijos laiduota savivaldos teisė yra įgyvendinama dalyvaujamosios demokratijos būdu, **ir šių subjektų (darinių) veikla, tvarkant vietos reikalus** (jiems nustatytos kompetencijos ribose).

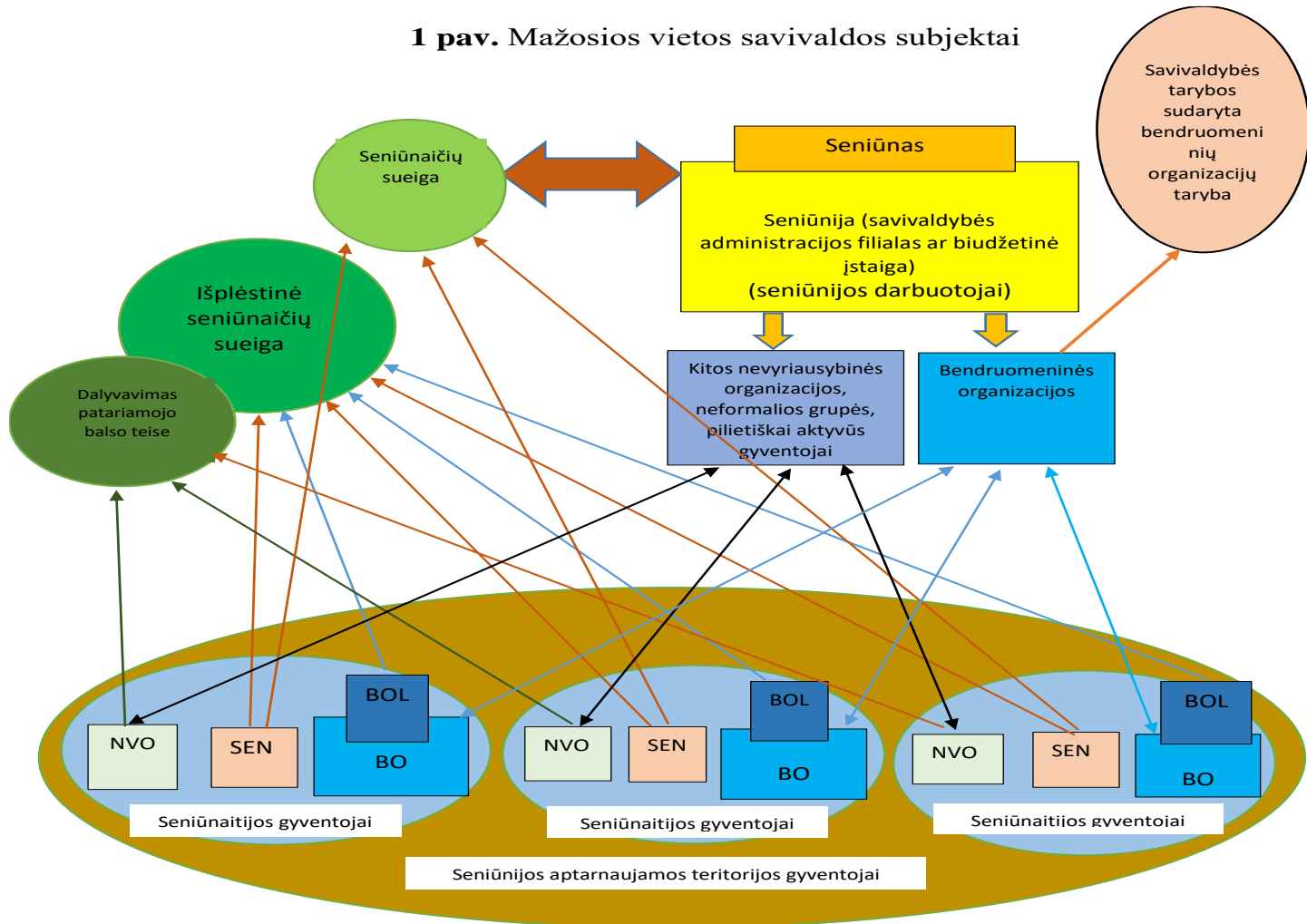
KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- *Mažoji vietos savivalda (funkciniu požiūriu)* yra vietos savivaldos (kaip VTAV bendruomenės savitvarkos) sudėtinė dalis
- *Mažoji vietos savivalda (instituciniu požiūriu)* yra vietos savivaldybės (kaip savivaldos teisę įgyvendinančių savivaldybės institucijų ir kitų subjektų sistemos) sudėtinė dalis, žemutinis jos lygmuo.
- *Mažąją vietos savivaldą instituciniu požiūriu* sudaro šie subjektai:
 - 1. seniūnija (kaip įstaigos dalis) ir seniūnas
 - 2. gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenė
 - 3. seniūnaitis
 - 4. bendruomeninė organizacija, kitos nevyriausybinės organizacijos (veikiančios seniūnijos aptarnaujamoje teritorijoje)
 - 5. seniūnaičių ir seniūnaičių išplėstinė sueigos
 - 6. savivaldybės tarybos Bendruomeninių organizacijų taryba

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

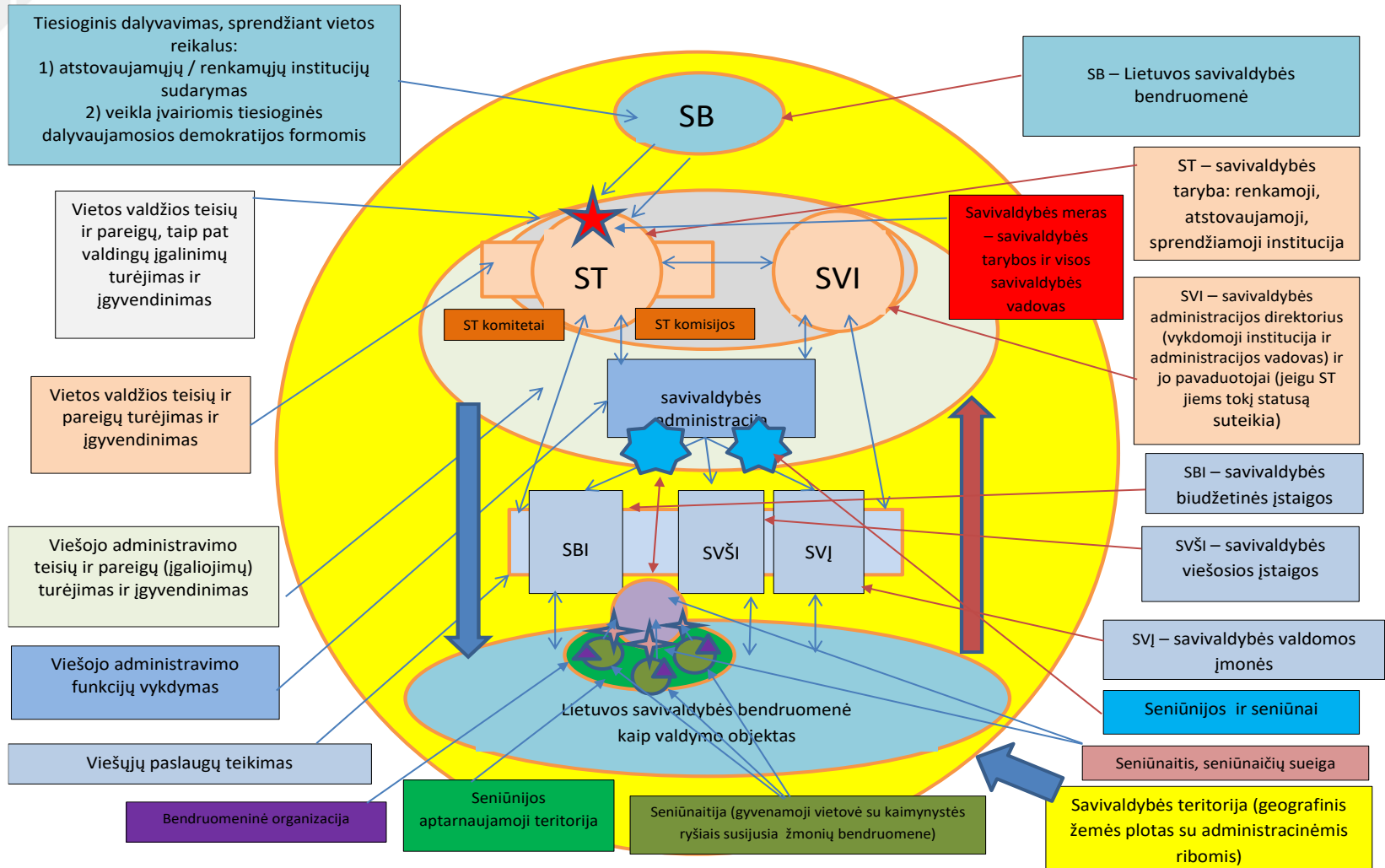
Mažosios vietos savivaldos subjektų visumos grafinis vaizdas

1 pav. Mažosios vietos savivaldos subjektai

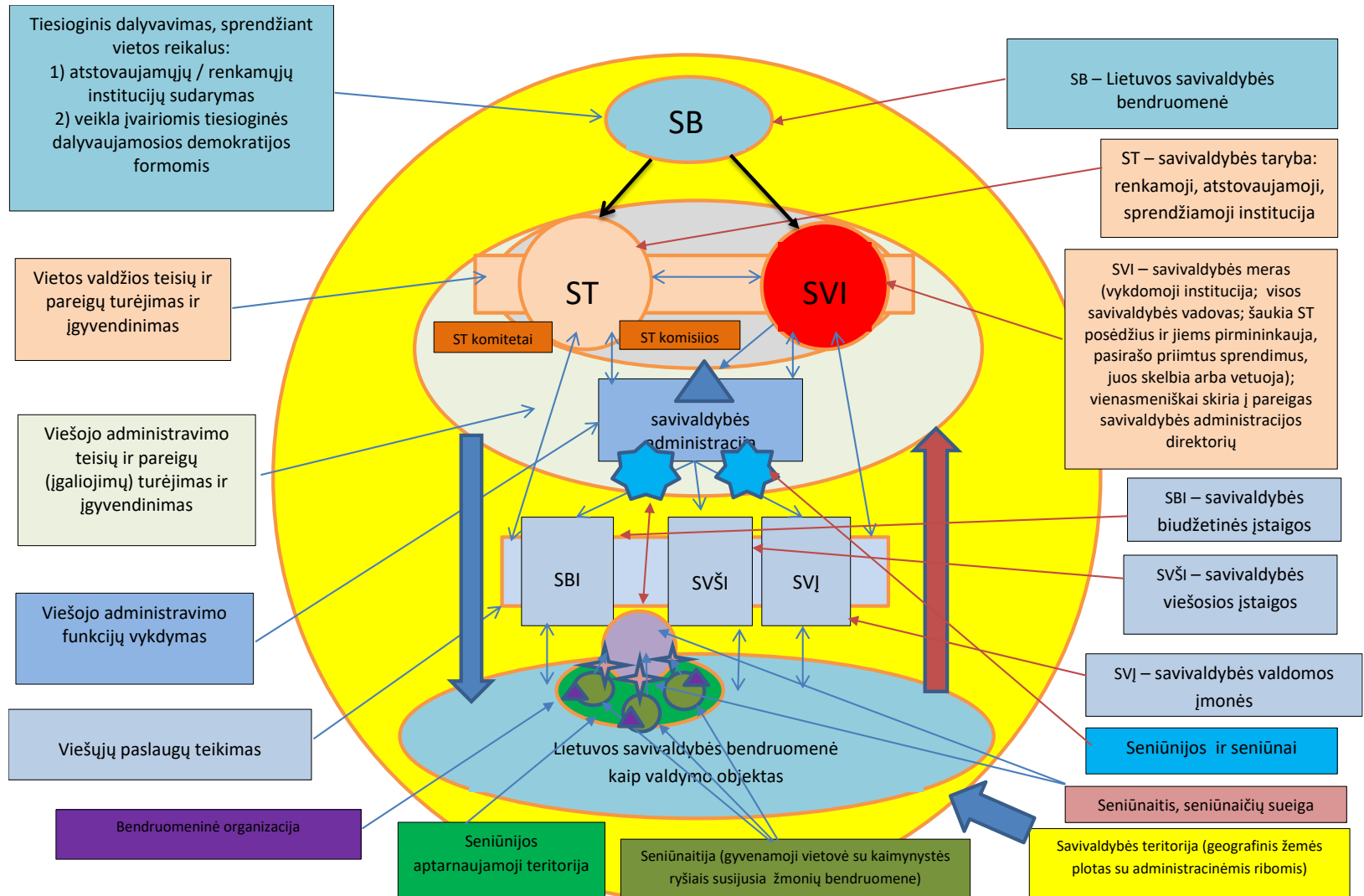

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

Mažosios vietos savivaldos subjektų vieta savivaldybės struktūroje dabar (2022 m.)

Mažosios vietos savivaldos subjektų vieta savivaldybės struktūroje nuo 2023 04 01

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

2. Kada Lietuvoje (laikotarpiu nuo 1990 m. iki šių dienų) „atsirado“ mažoji vietos savivalda (mažosios vietos savivaldos subjektai), kokius etapus ji (jie) praėjo ir kokie pokyčiai numatyti nuo 2023 04 01

Mažoji vietos savivalda Lietuvoje atsirado 1995 m., įgyvendinus Lietuvoje Administracinės teritorinės ir savivaldos reformos 1 etapą (ir konkrečiai - panaikinus žemesniosios pakopos vietos savivaldybes).

Mažosios vietos savivaldos raidos Lietuvoje etapai:

1 etapas 1995-2000 m.

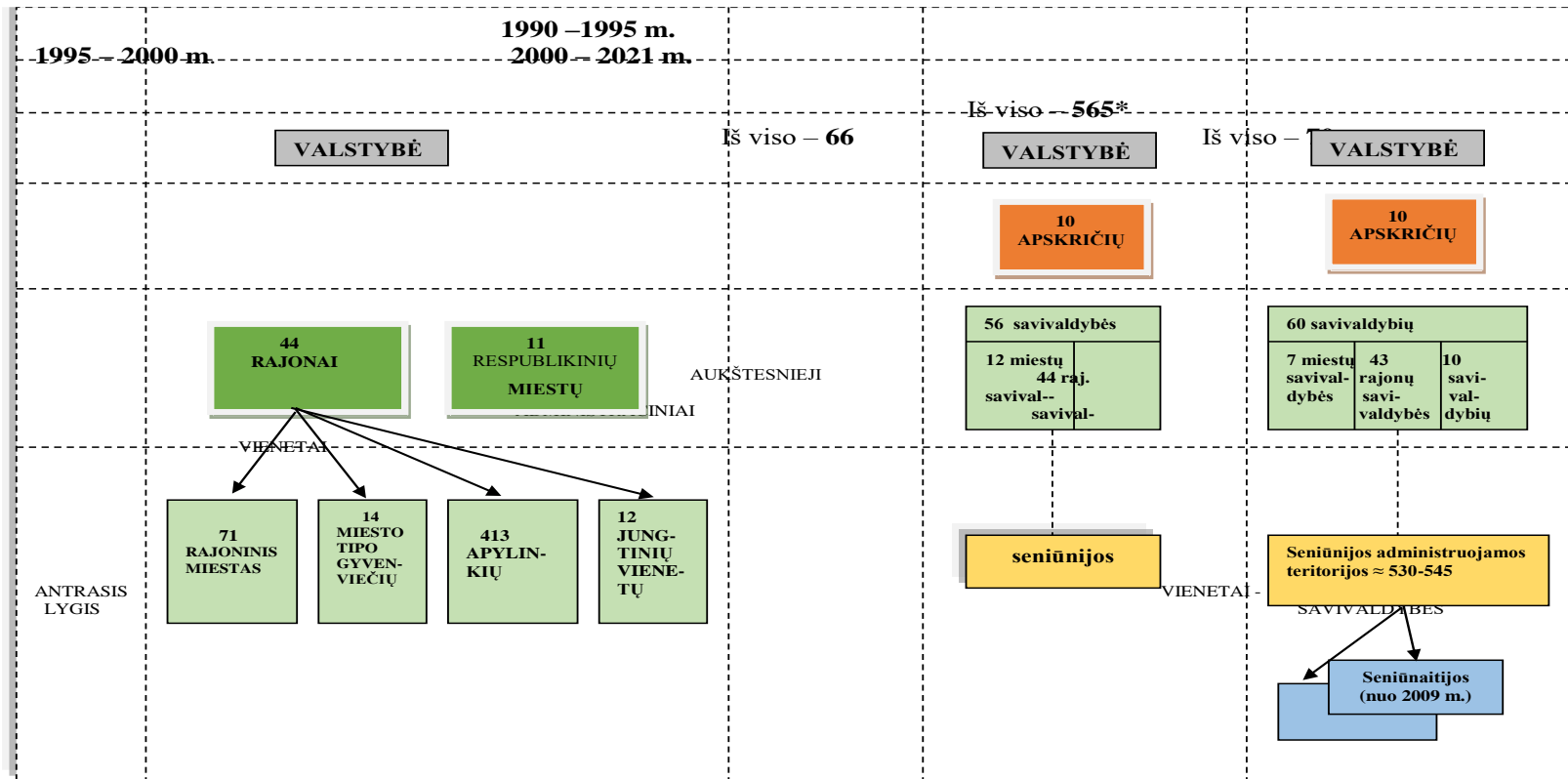
2 etapas 2001-2008 m.

3 etapas nuo 2009 m. (su dviem poetapiais)

Yra objektyvūs kriterijai, kurie sudaro prielaidas *mažosios vietos savivaldos* raidą Lietuvoje pagrįstai skirstyti į šiuos etapus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

Valstybės teritorijos administracinių vienetų sistemos raida Lietuvoje 1990-2023 m.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- *Mažosios vietos savivaldos* subjektų branduolys – seniūnija ir seniūnas.
- 1995 m. būtent nuo seniūnijų sudarymo ir seniūnų paskyrimo į pareigas prasidėjo *mažosios vietos savivaldos* formavimo(si) Lietuvoje procesas.

- **Seniūnija**
- *Paskirtis, samprata*
- Seniūnija – darinys, sudaromas, siekiant:
 - 1) priartinti savivaldybės viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijų atlikimą arčiau vietos gyventojų;
 - 2) sudaryti sąlygas vietos gyventojams dalyvauti vietos reikalų tvarkyme (informavimas, konsultavimasis, įgalinimas)
- Seniūnija – vidinės decentralizacijos, vykdomos dekoncentravimo būdu, rezultatas
- *Kada atsirado*
- Seniūnijos atsirado 1995 m., kai Vietos savivaldos įstatymu savivaldybės tarybai buvo suteikta teisė savivaldybės teritoriją skirstyti į seniūnijas ir nustatyti jų ribas.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnija. *Kaip keitėsi***
- **1995 – 2000 m.**
- Seniūnija – savivaldybės teritorijos dalis su ten gyvenančiais vietos gyventojais ir veiklą vykdančiu seniūnu (su / be seniūno tarnybos).
- **2000 – 2008 m.**
- Seniūnijos samprata radikaliai pasikeitė: seniūnija – savivaldybės administracijos (įstaigos) struktūrinis- teritorinis padalinys.
- Seniūnijos veiklą reglamentavo savivaldybės mero (2000-2002), o 2003-2008 m. - savivaldybės administracijos direktoriaus (vykdomosios institucijos) tvirtinami seniūnijos veiklos nuostatai.
- Seniūnijai pavesta vykdyti 2000-2002 m. - 14, o 2003-2008 m. - 20 funkcijų, Įstatymas leido pavesti seniūnijoms vykdyti ir dar daugiau funkcijų.
- Įstatymas seniūnijos veiklos planavimo nereglamentavo, suformuluotos tik 2 bendro pobūdžio funkcijos dėl seniūnijos finansų (gali turėti sąskaitą, seniūnas administruoja seniūnijai skirtus asignavimus).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnija. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetaipiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Seniūnija – savivaldybės administracijos (SA) filialas. Nuo 2017 m. galimos jau dvi formos: SA filialai arba savivaldybės biudžetinės įstaigos.
- Subjektas, kuris tvirtina seniūnijos – SA filialo veiklos nuostatus nepasikeitė - savivaldybės administracijos direktorius (savivaldybės vykdomoji institucija). Naujovė nuo 2017 m. - seniūnijos – BĮ nuostatus tvirtina savivaldybės taryba.
- Seniūnijai 2009-2016 m. buvo pavesta vykdyti 21 funkcija, o nuo 2017 m. funkcijų skaičius sumažėjo - 18 funkcijų. Įstatymas ir toliau leido pavesti seniūnijoms vykdyti ir daugiau funkcijų.
- Nuo 2017 m. seniūnijos funkcijos pradėtos skirstyti į dvi grupes: privalomas atlikti visose seniūnijose (3) ir atliekamas nuostatuose nustatyta tvarka ir apimtimi (14).
- Įstatymu nustatyta išimtis seniūnijoms – joms gali būti pavesta teikti viešąsias paslaugas, bet tik jeigu nėra kitų viešųjų paslaugų teikėjų.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnija. Kaip keitėsi.**
 - **Nuo 2009 m. (du po etapais: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
 - Vietos savivaldos įstatyme „atsirado“ aiškios ir „tvirtos“ nuostatos finansų srityje:
 - 1. seniūnijos veikla finansuojama iš savivaldybės biudžeto (pakeitimas nuo 2017-01-01 – iš savivaldybės biudžeto ir kitų įstatymuose nustatytų) lėšų;
 - 2. seniūnija turi sąskaitą banke;
 - 3. seniūnas administruoja asignavimus, skirtus seniūnijai.
-
- Ženkliai keitėsi seniūnijų veiklos planavimas ir pagrindas, skirti asignavimus:
 - Nuo 2009 iki 2014 m. seniūnijų veikla organizuojama pagal seniūnijų veiklos programas. Tvirtindama savivaldybės biudžetą, savivaldybės taryba tvirtindavo ir seniūnijų veiklos programas ir skirdavo joms įgyvendinti reikalingas lėšas. Taryba nustatydavo seniūnijų veiklos programų sudarymo tvarką ir asignavimų paskirstymo kriterijus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnija. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetaipiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Nuo 2014-10-01 įsigaliojo naujos nuostatos dėl strateginio planavimo savivaldybėje: seniūnijų veikla organizuojama pagal seniūnijų metinius veiklos planus, kurie yra savivaldybės strateginio veiklos plano įgyvendinamieji dokumentai. Seniūnijų metiniai veiklos planai detalizuoja savivaldybės strateginio veiklos plano programų tikslams ir uždaviniams įgyvendinti numatytas priemones, už kurias yra atsakingos seniūnijos (planuojami veiksmai, jų atlikimo terminai, atsakingi vykdytojai, taip pat vertinimo kriterijai).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnija**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
- 1) nuostatos dėl seniūnijų statuso, steigimo (ir kt.), veiklos nuostatų tvirtinimo, kompetencijos (funkcijų skaičiaus, skirstymo į grupes, formulavimo, pavedimo teikti viešąsias paslaugas), veiklos ir asignavimų planavimo, finansų valdymo iš esmės nesikeičia;
- 2) pakeista nuostata dėl seniūnijų sąskaitų: „Seniūnija *gali turėti* sąskaitą banke.“
- **Iššūkių, apie ką tikslinga diskutuoti:**
- 1) dėl „tinkamos“ seniūnijos sampratos;
- 2) dėl seniūnijų kompetencijos: funkcijų skaičiaus ir tipo, jų skirstymo į grupes, jų nustatymo (formulavimo) arba bent pareigos viešai paskelbti nustatymo;
- 3) dėl seniūnijos veiklos ir asignavimų planavimo (galimybės grįžti prie seniūnijų veiklos programų ir tarybos tvirtinamų asignavimų paskirstymo kriterijų).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas**
- ***Paskirtis, samprata***
- Seniūnas – savivaldybės darbuotojo pareigybė, kuri atlieka tokius vaidmenis:
 - 1) yra seniūnijos vadovas (vidaus administravimo funkcijų atlikėjas, seniūnijai skiriamų asignavimų valdytojas);
 - 2) yra įstatymu ar kitu teisės aktu priskirtų viešojo administravimo funkcijų tiesioginis atlikėjas;
 - 3) yra atsakingas už vietos gyventojų įtraukimą į vietos reikalų tvarkymą, bendravimą ir bendradarbiavimą su vietos gyventojus atstovaujančiais subjektais (seniūnaičiais, bendruomeninėmis ir kt. organizacijomis), vietos gyventojų interesų atstovavimą savivaldybės institucijose ir savivaldybės administracijoje
- ***Kada atsirado***
- Seniūnai atsirado 1995 m., kai Vietos savivaldos įstatymu savivaldybės merui (vienasmenei vykdomajai institucijai) suteikta teisė į pareigas skirti seniūnus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas. Kaip keitėsi.**
- **1995 – 2000 m.**
- Seniūnas nuo 1996 m. – „A“ lygio valdininkas; nuo 1997 m. seniūnu galėjo būti skiriamas ir savivaldybės tarybos narys.
- Svarbu – šiuo laikotarpiu įstatymas reglamentavo ne seniūnijas, o būtent seniūno darbą: seniūno veiklos nuostatus tvirtino meras.
- Seniūnui pavesta vykdyti 12 funkcijų. Meras / valdyba galėjo pavesti vykdyti ir daugiau funkcijų.
- Nors įstatymu nustatyta, kad visi reikalai seniūnijoje tvarkomi per seniūną, bet, pasinaudojant įstatymo spraga, buvo steigiamos seniūnų tarnybos (identiškos buvusių viršaičių tarnyboms)
- Seniūno veiklos, finansų, personalo planavimo ir valdymo klausimų Vietos savivaldos įstatymas nereglamentavo. Tai buvo daroma seniūno veiklos nuostatuose.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas. *Kaip keitėsi.***
- **2000 – 2008 m.**
- Seniūnas – karjeros valstybės tarnautojas. Į pareigas konkurso būdu skyrė savivaldybės administratorius (įstaigos vadovas) (2000-2002), o 2003-2008 m. - jau savivaldybės administracijos direktorius (savivaldybės vykdomoji institucija). Įstatymu nustatyta, kad palanki gyventojų nuomonė laikoma privalomumu.
- Seniūnas išliko pavaldus ir atskaitingas jį į pareigas skyrusiam subjektui.
- Jau ne seniūno, bet seniūnijos veiklą reglamentavo savivaldybės mero (2000-2002), o 2003-2008 m. - savivaldybės administracijos direktoriaus tvirtinami seniūnijos veiklos nuostatai.
- Seniūnui personaliai nustatyti 2000-2002 m. – 4, o 2003-2008 m. - 16 konkrečių įgaliojimų, įskaitant vidaus vadybą, taip pat įstaigų ir įmonių, įsteigtų savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje, steigėjo funkcijų atlikimą.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetapiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Seniūnas ir toliau išliko – karjeros valstybės tarnautoju. Nuo 2017 m. seniūnas gali būti ir įstaigos vadovas, karjeros tarnautojas.
- Seniūną į pareigas konkurso būdu nuo 2009 m. skiria savivaldybės administracijos direktorius (savivaldybės vykdomoji institucija).
- Įstatymu numatyti atvejai, kai asmuo į seniūno pareigas skiriamas be konkurso.
- Nustatyta specifinė seniūno skyrimo konkurso būdu tvarka: Pretendentų į seniūno pareigas konkurso komisija sudaroma iš 7 asmenų, iš kurių 3-4 seniūnaičiai (nuo 2018 m.- išplėstinių seniūnaičių sueigų deleguoti atstovai).
- Nuo 2019 m. Konkurso komisija atrenka 2 pretendentes ir abu teikia savivaldybės administracijos direktoriui. Jis turi teisę pasirinkti.
- Nuo 2018 m. seniūnai į pareigas skiriami konkurso būdu 5 metų kadencijai.
- Seniūnas (abiejų formų) pavaldus ir atskaitingas savivaldybės administracijos direktoriui (savivaldybės vykdomajai institucijai), o seniūnas – BĮ vadovas dar atskaitingas ir savivaldybės tarybai.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetapiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Seniūnui 2009-2016 m. buvo pavesta vykdyti personaliai 17 konkrečių įgaliojimų, įskaitant vidaus administravimą, taip pat įstaigų ir įmonių, įsteigtų savivaldybės aptarnaujamoje teritorijoje, steigėjo funkcijų atlikimą, o nuo 2017 m. - nustatyti 8 konkretūs įgaliojimai.
- Nuo 2009 iki 2014 m. personaliai seniūnui nustatyta pareiga rengti seniūnijos veiklos programą ir svarstyti ją seniūnaičių sueigoje, vėliau supažindinti seniūnaičius su tarybos patvirtinta programa, seniūnijai skirtų asignavimų naudojimui, ne rečiau kaip kartą per metus teikti seniūnijos veiklos ataskaitą seniūnaičių sueigai ir savivaldybės administracijos direktoriui.
- Nuo 2014-10-01 personaliai seniūnui nustatyta pareiga savivaldybės administracijos direktoriui teikti siūlymus dėl savivaldybės strateginių plėtros ir veiklos planų projektų, rengti seniūnijos metinio veiklos plano projektą ir šio plano įgyvendinimo ataskaitą, teikti juos svarstyti seniūnijos seniūnaičių sueigoje, taip pat supažindinti seniūnaičius ir vietos gyventojus su patvirtintu seniūnijos metiniu veiklos planu ir aptarti seniūnijos metinio veiklos plano įgyvendinimo rezultatus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnas**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
- 1) nuostatos dėl seniūno teisinio statuso, skyrimo į pareigas būdų, įgaliojimų apimties ir pobūdžio iš esmės nesikeičia;
- 2) numatyti tokie pokyčiai: seniūnus į pareigas skirs savivaldybės administracijos direktorius (bet jis bus tik įstaigos (SA) vadovas), seniūnas bus jam pavaldus ir atskaitingas, neliks seniūno kadencijų ir galimybės pasirinkti pretendentą po konkurso;
- 3) „atsiras“ nauji santykiai su savivaldybės meru (vykdomąja institucija): dėl metinių veiklos planų tvirtinimo ir asignavimų jiems vykdyti skyrimo, ataskaitų tvirtinimo, informacijos teikimo ir kt.
- **Iššūkiai, apie ką tikslinga diskutuoti:**
- Aptarti seniūno skyrimo į pareigas tvarką, jeigu seniūnaičių sueiga būtų pertvarkyta į seniūnijos tarybą su teise priimti privalomus vykdyti sprendimus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenė**
- *Paskirtis, samprata*
- Būti tuo socialiniu dariniu, kuriame randasi ir auginamas (didinamas) žmonių, kompaktiškai gyvenančių tam tikroje nedidelės apimties savivaldybės teritorijoje, bendruomeniškumas.
- **Gyvenamosios vietovės bendruomenė** – savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais ir tenkindami šiuos poreikius ir interesus veikiantys įvairiomis tiesioginio dalyvavimo formomis (susirinkimas, viešas svarstymas, apklausa, veikla per savo atstovus, bendruomeninės organizacijos ir kt.). (Apibrėžtis iki 2023 04 01 galiojančiame Vietos savivaldos įstatyme).
- *Kada atsirado*
- GV bendruomenė kaip teisiškai apibrėžtas socialinis darinys „atsirado“ nuo 2009 m., kai įsigaliojo 2008 09 15 priimtas VSI.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenė**
- Idėjos teisiškai apibrėžti GV bendruomenę:
- 1) **teorinis pagrindas** – vokiečių sociologo F. Tonni moksliniai teiginiai apie bendruomenių ir organizacijų panašumus ir skirtumus
- 2) **istorinis pagrindas** – tarpukario Lietuvoje gyvavusios seniūnijos, seniūnijų gyventojų sueigos (sprendžiamieji susirinkimai), renkamų seniūnų veikla, įgyvendinant seniūnijų sueigų priimtus sprendimus;
- 3) **praktinis pagrindas** - sukaupta patirtis Lietuvoje nuo 2000 m.: gyvenamųjų vietovių gyventojų (bendruomenių) atstovų instituto įteisinimas, tokių atstovų rinkimai ir iš jų sudarytų patariamųjų visuomeniniais pagrindais dirbančių seniūnijų tarybų veikla;
- 4) **prasmė** (idėjos realizavimo tikslas) - siekis identifikuoti „tikraji“ bendruomeniškumo židinį, iš kurio kyla ir seniūnaičiai (bendruomenių įgalioti) atstovai, ir bendruomeninės organizacijos (kaip asocijuotos žmonių grupės) ir sudaryti palankias sąlygas bendruomeniškumui rasti ir augti (didėti, stiprėti) kaip alternatyvai įsišaknijusiam individualizmui ir susvetimėjimui.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenė. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetaipiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Vietos savivaldos įstatymu (priimtu 2008 09 15, įsigaliojusiu nuo 2009 m.) :
- 1) apibrėžta gyvenamosios vietovės bendruomenės samprata;
- 2) nustatyta, kaip sudaroma seniūnaitija (iš kokių gyvenamųjų vietovių; kokių reikalavimų reikia laikytis; kas inicijuoja gyvenamųjų vietovių ar jų dalių sugrupavimą ir kas priima sprendimą (tvirtina tokį sugrupavimą);
- 3) nurodomos gyvenamosios vietovės (tiksliau - seniūnaitijos) bendruomenės tiesioginio dalyvavimo (veiklos) formos, kuriomis tenkinami gyvenimo kaimynystėje poreikiai ir interesai).
- Nuo 2017 m. pakeista VSI nuostata dėl seniūnaitijos sudarymo (siekiama, kad seniūnaitijos būtų kuo mažesnės: ne daugiau 500 žm. kaime, 3000 žm. – mieste)

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenė**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
- 1) nuostatos dėl gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenės sampratos, jos tiesioginio dalyvavimo (veiklos) formų iš esmės nesikeičia;
- 2) numatyti tokie pokyčiai:
 - - nuo 2023 04 01 seniūnaitijos bus sudaromos (privalomai), jeigu yra įsteigtos seniūnijos. Jeigu seniūnijos nėra įsteigtos – dėl seniūnaitijų sudarymo sprendžia savivaldybės taryba;
 - - nuo 2023 04 01 seniūnaitijos bendruomenės apibrėžties nebelieka Vietos savivaldos įstatyme... Tik Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme
- **Iššūkiai, apie ką tikslinga diskutuoti:**
- 1) patikrinti, ar gyvenamųjų vietovių (seniūnaitijų) bendruomenės ir toliau yra laikomos „tikraisiais“ bendruomeniškumo židiniais;
- 2) dėl seniūnaitijų sudarymo: neretai seniūnaitijos sudaromos gyvenamąsias vietas apjungiant atmetinai, nesuprantant pagrindinės idėjos.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaitis**
- *Paskirtis, samprata*
- Seniūnaitis - gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenės išrinktas atstovas, kuris oficialiai įgaliojamas atstovauti seniūnaitijos gyventojų interesams seniūnijoje, savivaldos institucijose ir kurio priedermė skatinti seniūnaitijos gyventojus dalyvauti tvarkant jiems rūpimus reikalus.
- **Seniūnaitis** – gyvenamosios vietovės ar jos dalies bendruomenės išrinktas atstovas, turintis šio įstatymo nustatytas teises ir pareigas (VSĮ 3 str. 14 dalis).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaitis**
- *Kada atsirado*
- Seniūnaičio pavadinimas ir sąvokos apibrėžtis „atsirado“ nuo 2009 m., kai įsigaliojo 2008 09 15 priimtas Vietos savivaldos įstatymas, įpareigojęs visų savivaldybių institucijas sudaryti seniūnaitijas (nustatyta tvarka) ir organizuoti seniūnaičių rinkimus.
- Tačiau seniūnaičiai „atsirado“ ne tuščioje vietoje:
 - 1) 1995-2000 m. kai kuriose kaimo tipo savivaldybėse buvo renkami ir veiklą vykdė kaimo seniūnai;
 - 2) 2001-2008 m. savivaldybių tarybų sprendimu seniūnijų aptarnaujamos teritorijos buvo skirstomos į smulkesnes teritorijas ir jose galėjo būti ir buvo renkami gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai.
- Seniūnaičiai sutiko rimtą konkurentą ir buvo priversti su juo aršiai galinėtis.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaitis. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du poetaipiai: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- 2008 09 15 priimtu Vietos savivaldos įstatymu sistemiškai sureglamentuota: 1) seniūnaičio samprata, santykiai su seniūnu ir savivaldybės institucijomis; 2) seniūnaičių rinkimų tvarka (visas spektras), kadencijos trukmė ir atleidimo pagrindai; 3) seniūnaičio veiklos sąlygos (mokymai, patirtų išlaidų apmokėjimas).
- 2016 06 priimtos Vietos savivaldos įstatymo pataisos dėl seniūnaičių:
- - vienos įsigaliojo 2017 01 01,
- - kitos įsigaliojo nuo 2019 m. 2 ketv. (po eilinių savivaldybių tarybų rinkimų) - dėl seniūnaičių rinkimų laiko, reikalavimų kandidatams į seniūnaičius, seniūnaičių kadencijos trukmės (3 ir 4 metai), seniūnaičio paskirties, jo teisių ir pareigų pagal kiekvieną iš 2 paskirčių; ir kt.
- Nuo 2021 m. įsigaliojo 2020 m. priimtos Vietos savivaldos įstatymo pataisos dėl seniūnaičių: dėl jų rinkimų formų, dėl išlygos, kai seniūnaičių rinkimai įvyksta metai iki eilinių savivaldybių tarybų rinkimų; dėl seniūnaičių atleidimo pagrindų (atsisakyta nepasitikėjimo pareiškimo) ir kt.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaitis**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
 - 1) nuostatos dėl seniūnaičių iš esmės nesikeičia;
 - 2) numatyti pokyčiai (kai kurių sprendimų teisė ir pareiga perėjo savivaldybės merui: dėl seniūnaičių rinkimų datos skelbimo, seniūnaičio pažymėjimo formos tvirtinimo, mokymų išrinktiems seniūnaičiams organizavimo).
- **Iššūkiai, apie ką tikslinga diskutuoti:**
 - 1) dėl seniūnaičių rinkimų (ar tinkamas rinkimų laikas; ką daryti, kad būtų daugiau kandidatų, kad padidėtų rinkėjų aktyvumas);
 - 2) dėl seniūnaičių kompetencijos ir jų mokymų organizavimo;
 - 3) dėl motyvuojančių veiksnių tapti seniūnaičiu ir eiti šias pareigas;
 - 4) dėl seniūnaičių bendrus interesus atstovaujančių ir ginančių organizacijų;
- Jeigu „atsisakytume“ seniūnaičių – kas juos turėtų pakeisti: seniūnijos tarybos nariai?

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Bendruomeninė organizacija**
- *Paskirtis, samprata*
- Bendruomeninė organizacija – asocijuota, formali (turinti teisinę formą) žmonių grupė, kuri savanoriškai įsipareigoja rūpintis gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) gyventojų bendrų (viešųjų) poreikių ir interesų tenkinimu, skatinti jų dalyvavimą tvarkant jiems rūpimus reikalus, atstovauti (advokatauti) jų interesams santykiuose su seniūnija, savivaldybių ir valstybės institucijomis.
- **Bendruomeninė organizacija** – asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje (VSI 3 str. 13 dalis).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Bendruomeninė organizacija**

- *Kada atsirado*

- Bendruomeninės organizacijos pavadinimas ir sąvokos apibrėžtis „atsirado“ nuo 2009 m., kai įsigaliojo 2008 09 15 priimtas Vietos savivaldos įstatymas, apibrėžęs gyvenamosios vietovės (seniūnaitijos) bendruomenės sampratą ir nustatęs šios bendruomenės tiesioginio dalyvavimo formas. Viena jų – veikla per bendruomeninę organizaciją.
- Tačiau bendruomeninės organizacijos „atsirado“ ne tuščioje vietoje:
- 1995 – 2000 m. pagal tuo metu galiojusį Visuomeninių organizacijų įstatymą savivaldybės teritorijoje pradėtos steigti(s) visuomeninės organizacijos.
- 2000-2008 m. dalis visuomeninių organizacijų persiregistravo į bendruomenių centrus, asociacijas.
- Nuo 2009 m. dalis bendruomenių centrų tapo bendruomeninėmis organizacijomis.
- Nuo 2009 m. atsiradus seniūnaičiams, pradėjo su jais galinėtis dėl „vietos po saule“.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Bendruomeninė organizacija. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du po etapais: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- Nuo 2009 m. iki 2016 m. Vietos savivaldos įstatymo nuostatos dėl bendruomeninių organizacijų praktiškai nesikeitė.
- Nuo 2018 01 01, siekiant sumažinti įtampą / konkurenciją tarp seniūnaičių ir bendruomeninių organizacijų, pradėtos sudaryti išplėstinės seniūnaičių sueigos, nustatyti jų sudarymo principai, apibrėžta jų kompetencija ir kt.
- Per visą laikotarpį vyko:
 - - kryptinga agitacija dėl specialaus įstatymo projekto, reglamentuojančio bendruomeninių organizacijų statusą, steigimo ir likvidavimo tvarką, kompetenciją, valdymą, veiklos sąlygas ir valstybės paramos formas;
 - - kryptinga veikla, nukreipta tam, kad bendruomeninėms organizacijoms būtų skiriama valstybės ir savivaldybių finansinė ir kita parama.
- 2019 03 01 įsigaliojo Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, savivaldybės buvo įpareigosios sudaryti savivaldybių Bendruomeninių organizacijų tarybas.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Bendruomeninė organizacija**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
- Teisinės nuostatos dėl bendruomeninių organizacijų nesikeičia.

- **Iššūkiai, apie ką tikslinga diskutuoti:**
- 1) dėl bendruomeninių organizacijų ir seniūnaičių tarpusavio santykių: įtampą ir konkurenciją tikslinga pakeisti vienas kito vaidmens, tvarkant GV bendruomenės nariams rūpimus reikalus, aiškiu suvokimu, geranorišku bendravimu ir partneryste;
- 2) dėl sąlygų sudarymo bendruomeninėms organizacijoms perimti viešųjų paslaugų, už kurias atsako seniūnijos, teikimą sutartiniu pagrindu;
- 3) dėl savivaldybės institucijų požiūrio ir santykių su savivaldybės Bendruomeninių organizacijų taryba (užtikrinimas, kad tokia taryba būtų ne tik formaliai įsteigta, bet ir būtų sudarytos tinkamos sąlygos realiai veikti).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaičių sueiga ir seniūnaičių išplėstinė sueiga**
- *Paskirtis, samprata*
- Seniūnaičių sueiga, išplėstinė seniūnaičių sueiga – įgaliotų ir suinteresuotų asmenų susirinkimas, kuriame svarstomi (aptariami) seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyventojams rūpimi klausimai (problemos), išreiškiama nuomonė bei formuluojami argumentuoti siūlymai dėl būdų ir priemonių aptartoms problemoms spręsti seniūnijos ar savivaldybės lygiu.
- **Seniūnaičių sueiga** – seniūnaičių susirinkimas, kuriame sprendžiami šio įstatymo nustatyti klausimai. (VSĮ 3 str. 15 dalis).
- **Išplėstinė seniūnaičių sueiga** – seniūnaičių ir seniūnijos aptarnaujamoje teritorijoje veikiančių bendruomeninių organizacijų deleguotų atstovų susirinkimas, kuriame sprendžiami šio įstatymo nustatyti klausimai (VSĮ 3 str. 20 dalis).

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaičių sueiga ir seniūnaičių išplėstinė sueiga**
- ***Kada atsirado***
- Seniūnaičių sueigos „atsirado“ nuo 2009 m., kai įsigaliojo 2008 09 15 priimtas Vietos savivaldos įstatymas, įpareigojęs visų savivaldybių institucijas sudaryti seniūnaitijas, organizuoti seniūnaičių rinkimus, apibrėžęs seniūnaičių statusą, jų teises ir pareigas, santykius su seniūnijomis.
- Seniūnaičių išplėstinės sueigos „atsirado“ nuo 2018 01 01 m., siekiant sumažinti įtampą ir konkurenciją tarp seniūnaičių ir bendruomeninių organizacijų.
- Seniūnaičių sueigos „atsirado“ ne tuščioje vietoje:
- 2000-2008 m. Vietos savivaldos įstatyme taip pat nustatyta, kad iš gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų seniūnijoje gali (bet neprivalo) būti sudaroma patariamoji visuomeniniais pagrindais dirbanti seniūnijos taryba.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaičių sueiga ir seniūnaičių išplėstinė sueiga. *Kaip keitėsi.***
- **Nuo 2009 m. (du po etapais: 2009-2016 m. ir nuo 2017 m.)**
- 2008 09 15 priimtu Vietos savivaldos įstatymu sistemiškai sureglamentuota, kokie klausimai svarstomi seniūnaičių sueigose, kokia tvarka ši sueiga organizuojama, kaip priimami sprendimai ir kokia jų galia, kokios veiklos sąlygos garantuojamos seniūnaičių sueigoms ir kt.
- 2012, 2013 ir 2016 m. Vietos savivaldos įstatymo nuostatos dėl seniūnaičių sueigos (svarstomų klausimų, priimtų sprendimų išnagrinėjimo ir kt.) buvo tikslinamos.
- 2017 10 12 Vietos savivaldos įstatymas buvo papildytas nauja straipsniu, kuriuo sistemiškai sureglamentuoti išplėstinės seniūnaičių sueigos sudarymo, kompetencijos (veiklos), sueigos organizavimo, sprendimų priėmimo ir jų galios, veiklos sąlygų užtikrinimo ir kt. klausimai (įsigaliojo 2018 01 01).
- 2020 11 10 tikslintos Vietos savivaldos o nuostatos dėl išplėstinės seniūnaičių sueigos svarstomų klausimų (jai suteikta teisė deleguoti atstovus į seniūno konkurso komisiją), taip pat dėl jos priimtų sprendimų privalomo išnagrinėjimo.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **Seniūnaičių sueiga ir seniūnaičių išplėstinė sueiga**
- **Pokyčiai nuo 2023 04 01**
Teisinės nuostatos dėl seniūnaičių ir seniūnaičių išplėstinės sueigų nesikeičia.
- **Iššūkiai, apie ką tikslinga diskutuoti:**
 - 1) dėl dviejų sueigų sudarymo tikslingumo;
 - 2) dėl seniūnaičių sueigos priimtų sprendimų galios: tikslingumo numatyti tuos klausimus, dėl kurių priimti sprendimai turėtų didesnę galią (būtų privalomi vykdyti);
 - 3) dėl tikslingumo seniūnaičių sueigą pertvarkyti į vietos gyventojų renkama seniūnijos tarybą su teise priimti privalomus vykdyti sprendimus.

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- **3. Klausimai dėl kurių tikslinga diskutuoti, siekiant toliau tobulinti mažąją vietos savivaldą Lietuvoje artimiausiu laikotarpiu**
- 1. Su kokiais iššūkiais (problemomis) gali susidurti *mažosios vietos savivaldos subjektai*, nuo 2023 m. balandžio 1 d. įdiegus naują savivaldos modelį „savivaldybės taryba – tiesiogiai renkamas savivaldybės meras, vykdomoji institucija“?
- 2. Kokius *mažosios vietos savivaldos* modelio pokyčius būtų tikslinga daryti artimiausiu metu?
- 2.1. Ar nereikėtų keisti *seniūnijos sampratą* (grįžti prie seniūnijos sampratos, egzistavusios iki 2000 m.)?
- 2.2. Ar nereikėtų keisti *seniūnijų kompetenciją* (funkcijų skaičiaus, funkcijų skirstymo į grupes ir funkcijų nustatymo (formulavimo) aspektais)?
-
- 2.3. Ar tenkina *seniūnų skyrimo į pareigas tvarka*?

KAS YRA MAŽOJI VIETOS SAVIVALDA IR KAIP JI BUVO PLĖTOJAMA LIETUVOJE NUO 1990 METŲ IKI ŠIŲ DIENŲ

- 2.4. Ar šiuo metu pasirinkta *seniūnijų veiklos planavimo forma* (metinis veiklos planas kaip savivaldybės strateginio veiklos plano įgyvendinamasis dokumentas) yra optimali? Gal labiau tiktų seniūnijų veiklos programos?
- 2.5. Ar šiuo metu egzistuojanti *seniūnijų funkcijoms vykdyti reikalingų finansinių išteklių planavimo tvarka ir disponavimo jais savarankiškumo lygis* yra patenkinami? Gal būtų tikslinga įteisinti seniūnijų biudžetines programas?
- 2.6. Ar *seniūnaičio teisinis statusas, pareigų užėmimo tvarka ir veiklos sąlygos* yra optimalūs? Gal geriau seniūnaičiui suteikti renkamo seniūnijos tarybos nario statusą?
- 2.7. Ar *reikalingos dvi - seniūnaičių ir išplėstinė seniūnaičių – sueigos*? Ar nebūtų tikslinga vietoje seniūnaičių sueigos rinkti seniūnijos tarybą su teise priimti privalomus vykdyti sprendimus?